

Jubileum

Det är i dag 90 år sedan det första numret av Dagens Nyheter kom ut. Vi firar för våra läsares del detta jubileum under några månader kring årsskiftet genom återblickar och framtidsperspektiv, utformade av medarbetare i tidningen och specialister utanför den, genom ett antal särskilda artikelsierier i väsentliga och aktuella frågor. För dagen är det naturligt att erinra om några drag i tidningens utveckling och ställning.

De framgångar tidningen vunnit har varit stora, inte minst under de senaste årtiondena. För tjugu år sedan var vår upplaga 100.000, för tio år sedan 200.000, nu är den avsevärt över 300.000. Under samma tid har antalet fasta abonnenter växt från 50.000 till mer än 200.000. Denna spridning har nåtts genom att alla folkgrupper i samma mån visat ständigt ökat intresse för tidningen; dess fördelning inom skilda socialgrupper är ovanligt jämn. Gjorda utredningar klargör att Dagens Nyheter är särskilt spridd bland de yngre generationerna; medelåldern för våra läsare ligger åtskilliga år under den för andra morgontidningar i Stockholm genomsnittliga. Vi anser oss därför kunna hoppas på fortsatt och stegrad framgång.

En god nyhetsförmedling är för varje tidning det centrala. På den punkten tror vi att vi lyckats, även om vi alla har klart för oss bristerna och vill arbeta på att göra tidningen ännu bättre. Främst gäller det att värdera nyheterna; här avses inte det åsiktsmässiga, utan bedömningen av inkomna meddelandens riktighet och betydelse. Fel kan här inte undgås; allmänheten, som förståeligt nog irriteras varje gång en uppgift är ofullständig eller inkorrekt, tänker inte alltid på den brådska i vilken, trots alla tekniska finesser, en tidning måste komma till. Viljan att

granska nyhetsmaterialet utan några hänsyn till ovidkommande faktorer, utan tanke på tillrättaläggning efter tidningens egna åsikter, är för medarbetarna i vår tidning den självfallna grundvalen för arbetet.

Huvudlinjerna i Dagens Nyheter politik har varit obrutna sedan tidningens tillkomst. Folkstyrelse i förening med en politik som syftar till social utjämning är en av dessa linjer. I kampen för demokratiens genomförande i vårt land gjorde tidningen en av sina största insatser. Vid jubileerna 1934 och 1939 talades det om behovet av "fria, självständiga röster, som med styrka och övertygelse talar god demokratisk svenska både åt öster och söder, närmast med tanke på de irrande andarna här hemma". Den vakthållningen fortsätter vi; nu kommer hotet blott från öster, men detta hot har sedan krigsslutet dominerat världspolitik. Rationalismen är en annan grundpelare. Vi vill föra en öppen debatt, en debatt utan andra hjälpmedel än förnuftets och temperamentets utan försök till flykt in i de traditionella och oreflekterade föreställningarnas halvdunkel. Detta innebär inte något förakt för åskådningar som är ärliga och djupt kända, även om de för oss ter sig ogrundade och fulla av illusioner. Men det innebär en tveklös vägran att godta, överläta, av taktiska skäl hålla tyst. Ljumheten, slappheten, det slöa vanetänkandet är fienderna framför andra.

Dagens Nyheter är en fri tidning. Den skall verka i frisinad anda, det är den enda normen för arbetet. Friheten gentemot parti, ägare, utomstående intressen är det som ger oss glädje och stolthet i vårt arbete. Vi hoppas att andan av självständighet, framstegsvilja och obunden kritik ger oss kontakt och samhörighet med våra läsare.

Hammar-skjöld som livsform

Generalsekreterare Dag Hammar-skjöld talade över fadern, före statsministern Hjalmar Hammar-skjöld, har fått många lovord. Man förstår det och kan mycket instämma. Talet är väl skrivet, kryddat med några ord av känsla, några uttryck av konstnärlig elegans, men på ingen punkt kokett eller extravagant. Den behagfulla otydlighet som så ofta tjänat Hr Hammar-skjöld är i själva formuleringarna mindre påfallande än eljest. Svagheten, om man så vill förvanskningen, i framställningen ligger djupare. Hr Hammar-skjöld är uppenbarligen alltför fången av det perspektiv som uppstår redogörelsen och analysen för att ens ett ögonblick kunna ställa sig utanför. Litet överdrivet kan det sägas att han identifierat sig med fadern, gestaltat hans bild efter sitt eget beläte.

De mera konkreta tillrättlägganden, i form av framhåvande av vissa ting och utslutande av andra, som föreligger i talet är — även om varken nödvändigheten av att vara kort eller den sonliga vördnaden kan ursäktas dem — av mindre betydelse i detta sammanhang. Men de är störande. Varför bildade Hr Hammar-skjöld regeringen 1914? Sonen talar om hans försvarsintresse som det väsentliga. Han säger att fadern blev statsminister efter Staaffs avgång "utan att därför i princip ta ställning i den pågående konstitutionella konflikten, sådan denna tolkades av opponenterna". Ingen betvivlar Hr Hammar-skjöld försvarsintresse. Men varför förbigå det ostridiga förhållandet att han i en svår situation blev den lösning som monarken och det med monarken lierade högerpartiet önskade av främst andra skäl än försvarsintressets? Det var en kungaministär som bildades i februari 1914, såttillvida som kungens, inte riksdagens förtroende var grundvalen. Och visst tog Hr Hammar-skjöld — hur skulle han ha kunnat undgå det? — ställning i "den konstitutionella konflikten". I sina anföranden i riksdagen den 18 februari 1914 företrädde han den kungliga ståndpunkten — säkert hans egen — mot Branting och Edén. Varför förneka det som var och en kan läsa sig till i offentliga protokoll?

Var Hr Hammar-skjöld demokrat — demokrat i mening av en anhängare av folkstyrelsen, inte i någon annan vag och undflyende mening? Den frågan undvikes. Hr Hammar-skjöld citerar uttalanden av fadern som tyder på antidemokratiska tänkesätt, men påstår utan någon som helst motivering att de inte får tolkas på det sättet. Det ofrånkomliga är att Hr Hammar-skjöld som minister och politiker var bestämd motståndare till den parlamentariska demokratin och till och med efter folkstyrelsens seger — i motsats till andra högermän — antydde att han stod fast på den besegrade linjen.

Detta anföres när naturligtvis inte för att hävda att det var något komprometterande i den antidemokratiska hållningen, vid denna tid gemensam för så gott som hela den högre svenska ämbetsmannavärlden. Det otrevliga är försöket att göra fadern till en rakryggad representant för den gamla ordningen och samtidigt bestrida hans bortförklarade att han var detta. Man får välja mellan de båda hästarna, men till Hr Hammar-skjöld illusioner hör att han tror sig kunna rida på bägge

— och nu vill försätta fadern i samma belägenhet.

I framställningen av attityden till Tyskland och politiken under det första världskriget framträder alldeles samma tendens till arrangemang. Det omtalas — ett lockbete till vänstern, användbart särskilt efter tidsningsdebatten på förhösten — att den tyske ministern Reichenau, Gustaf V:s betrodde inofficielle rådgivare, återkallades efter ett svenskt ingripande och att "initiativet kan återföras till statsministern". Men medan Reichenaus utkastande omnämns, förbigås utan ett ord exempelvis förhållandet att Sverige genom kungen och riktesministern — självfallet med Hj. Hammarskjölds vetenskap och godkännande — hotade att inträda i kriget på tysk sida och genom denna metod sökte hindra Italien och Rumänien att gå med i kriget på den andra sidan. När det gäller denna redogörelse är ordet tillrättaläggning ett ord av löjlig mildhet, ordet förvanskning är även det alltför svagt.

Med dessa anmärkningar avses inte att hävda att Hj. Hammarskjöld var tyskvän. Sannolikt är väl att han önskade och hoppades på en tysk seger, särskilt på grund av en naturlig fruktan för Ryssland. Men tyskvän i den triviala meningen av fångenskap i tyska sympatier kan man inte tala om. Intrycket av Hj. Hammarskjölds tal är snarast att han — en inte originell inställning — tyckte illa om utlänningar i allmänhet, att han var kall och överlägsen gentemot de stridande, att han som så många andra kombinerade egenrättfärdighet med den tröstande tanken att alla är lika goda kålsupare.

*
Viktigare än allt detta är dock teckningen av den ideologiska miljön och karaktären. Det betonas att Hj. Hammarskjöld aldrig var ansluten till högerpartiet (men inte att han som statsminister stöddes av och senare i riksdagen invaldes av detta parti) och att han i sina handlingar bestämdes av vilja att förverkliga "rätten" och värja "riksintresset"; på ett ställe kännetecknas han som "en konservativt sinnad reformist".

Ja, förvisso ville Hj. Hammarskjöld tjäna rätten och riksintresset. Ville inte motståndarna, såsom Branting och Staaff, tjäna rätten och riksintresset? Naturligtvis, och varken Hj. Hammarskjöld eller hans son har påstått något så tokigt som motsatsen. Frågan är då vad som åsyftades när människor sade sig blott tänka på fosterlandet, rätten, en god förvaltning osv. Hr Hammarskjöld tycks inte ha gjort klart för sig att dessa allmänna uttryck var det kännetecknande för dem som var apolitiska, som var mot partier, politisering, förändringar av det bestående, kort sagt att de uppbar högern i vardande, högern innan den av demokratin tvingades att bli en politisk riktning som andra. Med detta påpekande, så banalt att endast en framställning av den diskuterade arten kan ursäktas det, avses inte ett förnekande av det oskuldsfulla, ogenomtänkta i det nu sällsynna talet om riksintresse och rätt som underlag för politiskt tänkande. När man sjöng "Kungssången" eller "Du gamla, du fria" i Stockholm i februari 1914 kände man sig säkert inte, i den mån man tänkte, som i första rummet högermän, utan just som svenskhetens och rättsordningens värnare. Vad är en "ämbetsman" — en man för vilken åsikterna är underordnade.

Joyce Cary skriver i sin skildring av modern politik om de män som har "nåden" och om de rena förvaltarna, rätts och ordningens män. Med nåd menas då inte något i och för sig gott, utan fantasi, passion att förbättra, längtan efter något stort och gott i framtiden; nåden, det inre ljuset, kan föra vilse likaväl som övervägandet utifrån fasta och godtagna normer, men den eldar dem som förändrar världen. Detta perspektiv, parallellt med men större än det nyss berörda, saknas helt i de båda Hammarskjöldarnas ideologiska verksamhet. Viljan att arbeta som ämbetsmän, med givna om också oklara regler som direktiv, är så tvingande att andra handlingslinjer bortglöms eller undanskymts. Det intressanta är att sonen i beslöjade ord framställer fadern som en relik från den gamla goda tiden; hans egna uppsatser, med sitt stundom rörande försvar av tjänandet utan åskådning,

är, liksom nu minnestelet, ett bevis för att hans hållning i grunden är densamma.

Sådana ämbetsmän, som visligen inte tjänar påven, turken eller satan lika villigt, men som inom olika regimer är lika duktigt verksamma och som när det gäller att skilja på turken, påven och satan inte är alltför nyfikna behövs överallt, de kan kallas, inte världens, men staternas salt. Farorna, eller rättare frestelserna som hotar dem, är tydliga. En förening av skepsis och högfärd, för vilken övertygelsen och hänförelsen är något miss-tänkt och naivt; det finns i minnesteckningen över Hj. Hammarskjöld några antydningar om att denne man, som sannerligen inte föraktade makt och äreställen, kände sig höjd över idéernas och folkens strider, i sådana ting såg tjatrande kajor. En inriktning på den

tekniska skickligheten som gör prestationen till självändamål, en politikens konst för konstens skull. Det är roligt att genom hr Hammarskjölds skrifter få en, om också icke åsyftad, inblick i denna livsform.